

Список використаних джерел

1. Кустовський С.М. Комп'ютерні навчальні технології як засіб активізації самостійної роботи студентів-економістів / С.М.Кустовський // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія „Педагогіка”. – 2004. – № 5. – С. 185-190.
2. Логвіненко В.Г. Познавательная самостоятельность студентов в условиях информатизации образования как объект педагогических исследований / В.Г.Логвіненко // Проблемы инженерно-педагогической освіти; Зб. наук. пр. Випуск 4. – Харків: УПА. – 2003. – С.30-35.
3. Михайлов О.В. Развитие социальной зрелости студентов-экономистов в познавательной познавательной деятельности / О.В.Михайлов // Наукові записки. – Випуск 28. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім.В.Винниченка, 2000. – 168 с. – С. 109 – 112.
4. Пиндик О.Г. Самостійність як автономний принцип у дидактиці вищої школи / О.Г.Пиндик // Збірка статей науково-методичної міжвузівської конференції викладачів “Проблеми і методи самостійної роботи студентів у навчальному процесі”. – Вінниця, 2002. – С. 59-66.
5. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень: підручник / Д. М.Стеченко, О.С.Чмир. – К. : Знання, 2007. – 317 с.

*М.А.Слюсаренко,
Криворізький ДПУ*

**ЗАДАЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

В статті розглядається проблема організації самостійної роботи в педагогічному вузі на основі задачного підходу як засобу підвищення якості знань студентів.

Ключові слова: задачний підхід, самостійна робота студентів, мотивація навчання, пізнавальна діяльність.

В статье рассматривается проблема организации самостоятельной работы в педагогическом вузе на основе задачного подхода как средства повышения качества знаний студентов.

Ключевые слова: задачный подход, самостоятельная работа студентов, мотивация обучения, познавательная деятельность.

The article deals with the problem concerning self-directed independent activities at a teacher training higher educational establishment on the basis of a task approach as the means of improvement student's knowledge quality.

Key words: a task approach, self-directed independent activities of students, motivation of learning, cognitive activities, student's knowledge quality

Постановка проблеми у загальному вигляді. В рамках впровадження Болонського процесу перед системою вищої освіти України постають нові пріоритети та задачі. Перед педагогічною наукою стоять завдання розробки

ефективних технологій, форм і методів навчання, які суттєво підвищували б рівень самостійної пізнавальної діяльності студентів, створювали умови та сприяли всебічному розвитку особистості. Освіта повинна мати особистісно-орієнтовану спрямованість, внаслідок чого знання, вміння і навички перетворюватимуться з мети навчання на засіб розвитку пізнавальних і особистісних якостей студента, а сам студент – на суб'єкт свого розвитку. Болонська система спрямована на те, щоб студенти навчилися вчитись самостійно. В радянській школі система навчання була побудована в основному на аудиторній роботі (лекціях, практичних, семінарах), в той час як в Європі самостійна робота студентів є основною формою організації навчального процесу у вищій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема самостійної роботи та її ролі в підготовці майбутніх спеціалістів привертала увагу багатьох вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних. Принципи і засоби управління процесом теоретичного і практичного навчання студентів досліджувались С.І.Архангельським, В.І.Загвязинським, М.Д.Никандровим, Н.Ф.Тализіною, А.Ф.Есауловим; системне бачення педагогічного процесу, шляхи формування проблемно-пошукового мислення розроблювались Ю.К.Бабанським, В.С.Льїним, Н.В.Кузьміною, Л.Ф.Спіріним, Н.Д.Хмель та ін.

Ряд дослідників розглядали розв'язування пізнавальних задач як засіб розвитку мисленнєвих здібностей особистості (Г.О.Балл, І.Я.Лернер, В.О.Моляко та ін.), вивчався психологічний зміст задачі (О.Зельд, Г.С.Костюк, Є.І.Машбіц та ін.). Певний інтерес становлять праці, в яких досліджувався "задачний" підхід до побудови навчальної діяльності. Діяльність студента проектується як система розв'язування різноманітних задач. Задача розглядається як мета діяльності, а її зміст заломлюється в мисленні студента через процес розв'язання (Л.Л.Гурова). Розв'язування мисленнєвих задач як засіб підвищення якості знань отримало обґрунтування в роботах Л.В.Брушлинського, В.Н.Пушкіна, К.А.Славської та ін.

Слід зазначити, що самостійна робота та її організація як засоби забезпечення якісної освіти майбутніх спеціалістів наразі ще не отримали всебічного вивчення в науковій літературі.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в дослідженні можливостей технології самостійної роботи на основі задачного підходу в підвищенні якості знань майбутніх спеціалістів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зменшення кількості аудиторних годин вимагає необхідності правильної організації самостійної роботи. Однак, сьогоденний студент не вміє та й не бажає працювати самостійно. У педагогічних ВНЗ ця проблема ускладнюється ще й тим, що перевірка самостійної роботи студентів не враховується в учбовому навантаженні викладачів, і, як наслідок, викладачі недостатньо працюють над удосконаленням самостійної роботи студентів у навчальному процесі і завдання для самостійної роботи не повністю відповідають сучасним вимогам.

Самостійна робота, її планування, організаційні форми і методи, система перевірки результатів внаслідок цього є одним з найслабших місць у практиці вищої вузівської освіти, актуальною проблемою педагогічної теорії.

Питання мотиваційного, процесуального, технологічного забезпечення самостійної аудиторної і позааудиторної пізнавальної діяльності студентів є цілісною педагогічною системою, яка враховує індивідуальні інтереси, здібності й нахили студентів.

Активна самостійна робота можлива лише при наявності мотивації. Під мотивом навчальної діяльності розуміються усі фактори, які зумовлюють активізацію навчальної діяльності: потреби, цілі, установки, обов'язки, інтереси. Внутрішні навчально-пізнавальні мотиви зумовлюють у студента бажання не тільки засвоїти певний обсяг знань але і прагнення до самоосвіти.

Внутрішніми факторами мотивації отримання якісних знань студентами є: корисність виконуваної роботи; участь студентів у творчій науково-дослідній діяльності; інтенсивна педагогіка (введення у навчальний процес активних методів – тренінги з використанням ЕОМ); використання мотивуючих факторів контролю знань (накопичувальні оцінки, рейтинги, тести); індивідуалізація завдань; заохочення студентів і санкції за погане навчання; особистість викладача; циклічне навчання ("метод занурення", який дозволяє інтенсифікувати вивчення матеріалу завдяки скороченню інтервалів між заняттями, що зменшує степінь забування вивченого).

Найсильнішим мотиваційним фактором вважається підготовка до подальшої ефективної професійної діяльності.

Самостійна робота, яка практикується у ВНЗ, передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, його закріплення, використання, повторення. Структурними елементами самостійної діяльності студента виступають: виділення мети, визначення предмета та вибір засобів діяльності.

Процес самостійного відображення і перетворення дійсності в свідомості студента включає такі ланки:

- виділення студентом пізнавальної задачі;
- визначення способів дій для розв'язання задачі;
- контроль за правильним виконанням визначених способів дій.

Ланки самостійної діяльності та її структурні елементи взаємозумовлені.

Оскільки мета виступає і як результат, і як підстава самостійної діяльності, виконуючи одночасно функцію управління діяльністю, предметний зміст кожної дії як одиниці самостійної діяльності актуально усвідомлюється студентом, стає його безпосередньою метою. Мета виконує стосовно предметного змісту регулятивну функцію і сприяє подальшому самостійному просуванню студента в процесі пізнання, засвоєння ним нових знань і досвіду діяльності. Але реалізація такої пізнавальної діяльності студента в процесі навчання припускає, що будь-яка самостійна робота, запропонована студентові, включає використання нових способів виконання дій, і вже сформованих раніше безвідносно до виду навчального чи позааудиторного заняття, але виходячи з нового матеріалу.

Спосіб діяльності приводить студента до одержання нового невідомого йому раніше знання або до поглиблення і впорядкування вже наявних знань. Відбувається присвоєння знань і досвіду їх творчого використання, а значить розумовий розвиток студента і вдосконалення його професійної підготовки.

Особливу актуальність набуває проблема підвищення якості знань під час самостійної роботи студентів в умовах вищої педагогічної школи, оскільки традиційно організація і зміст професійної підготовки майбутніх вчителів характеризується консерватизмом усталених традицій.

Важливим етапом активізації самостійної роботи студентів є створення та впровадження нових технологій навчання. Ми вважаємо, що у процесі підвищення якості знань під час самостійної роботи студентів важливе місце посідає технологія "задачного підходу", який спонукає самостійну смислову діяльність студентів. Засвоєння відбувається краще, коли навчальні елементи подаються в суворому структурно-логічному зв'язку на основі формалізації і структуризації курсів різних дисциплін. У процесі безперервної оцінки знань відбувається формування пізнавальної діяльності, отримання і закріплення знань. Все це мотивується необхідністю виконання встановленого набору задач.

Задача є основною структурною ланкою будь-якої діяльності. Навчальні задачі є ефективним засобом передачі новому поколінню елементів соціального досвіду, що відтворює як змістову так і процесуальну сторону навчальної діяльності.

У вищій школі під час організації самостійної роботи студентів задача завжди повинна мати характер учбової або наукової проблеми. Матеріал вивчення може бути включеним у структуру навчальної або науково-дослідницької діяльності студентів тільки у формі системи навчально-дослідницьких задач.

Кожна задача, як основа будь-якої самостійної роботи, визначає у відповідності з поставленою метою структуру навчальної діяльності студентів. Для студентів задача виступає підставою для власних пізнавальних або навчальних дій у відповідності з усвідомленою метою виконання самостійної роботи, а викладачеві дозволяє виявити непереконливі для студента перешкоди.

У науково-педагогічній літературі існують різні підходи до поняття "задача".

Л.Ф.Спірін дає визначення педагогічної задачі як усвідомлення суб'єктом педагогічної діяльності цілей навчально-виховної роботи, комплексу умов цієї роботи і проблем, що виникають. Однозначно – це й результат усвідомлення суперечностей між відомою метою роботи і невідомими шляхами досягнення цієї мети. Він звертає увагу на те положення, що педагогічні задачі пов'язані з виявленням сутності явищ виховання і навчання та шляхів досягнення певних педагогічних цілей [5].

В педагогіці поняття "задача" вживається для опису певних форм навчального матеріалу і навчальних завдань. З позицій системології задача описується як особлива система, обов'язковими компонентами якої є:

а) предмет задачі, що знаходиться у стані пошуку; б) модель потрібного стану предмета задачі. Для позначення задачі, що розглядається як своєрідна система, О.А.Дубасенюк пропонує термін "задачна ситуаційна система" [3].

Задачна форма організації навчального процесу у педагогічному ВНЗ передбачає створення таких умов, за яких студенти отримували б можливість самостійно аналізувати явища і педагогічні процеси, що вивчаються; встановлювати зв'язки між явищами, педагогічним впливом і відповідною реакцією на них; усвідомлювати логіку, послідовність педагогічних дій; співставляти вивчене раніше з новими знаннями і використовувати їх для осмислення і розв'язання проблемних ситуацій.

Розв'язання типових задач дозволяє студенту подумки ставити себе в ту або іншу професійну ситуацію, набувати навичок аналізу ситуацій.

Задачний підхід полягає в тому, що діяльність суб'єктів освітнього процесу доцільно описувати й проектувати через систему процесів розв'язання різноманітних задач, тобто виділення на кожному етапі не тільки систем, що представляють задачі, а також систем, що забезпечують розв'язання цих задач [2].

За визначенням Л.В.Кондрашової: "Задачний підхід до навчання передбачає введення в зміст навчальної інформації таких завдань, які активізують мислительні процеси студентів, закріплюють у них уміння оперувати теоретичними знаннями в практичних ситуаціях, користуватись ними при розв'язуванні навчальних задач, осмислювати і бачити можливість їх застосування в професійній діяльності" [4].

Ми під задачним підходом розуміємо проектування й реалізацію процесу навчання, який представляє єдність законотвірної й творчої діяльності, спрямованої на становлення професійної компетенції студентів, через систему міжпредметних задач.

Оскільки, на сучасному етапі розв'язання задач використовується як один з прийомів активізації розумової діяльності студентів, вважаємо за потрібне виділити методичні прийоми застосування задачного підходу у процесі навчання.

Задачний підхід до цілепокладання у навчанні дозволяє запропонувати в якості норми оцінки результатів навчальної діяльності вміння самостійно розв'язувати певну кількість задач зі стабільного набору. Якщо студент відчуває складнощі в розв'язанні однієї з обов'язкових задач, значить він не опрацював цей розділ курсу.

Знаходячи розв'язання і конкретизацію шляхів та способів його реалізації, задача стимулює інтерес до нового, поступово переходить у прагнення пізнання нового. Пізнавальна потреба завжди зумовлена метою діяльності студента.

Формування широкого набору тематичних задач-завдань є необхідністю. Цей набір повинен охоплювати всі основні елементи дисципліни, що вивчається. Кожне завдання повинно включати певну кількість індивідуальних

тематичних задач. Таким чином легко створити ситуацію, при якій ті, хто вчиться, незалежно від будь-яких обставин, виконає всі завдання курсу, що вивчається. При цьому задачі та методи їх розв'язання стають максимально індивідуальними, іноді – оригінальними. Таке навчання є досить ефективним. При цьому легко організувати облік, в т.ч. автоматизований; виконання завдань; оцінку їх повноти, якості, оригінальності виконання.

Задача має спонукати студентів до актуального усвідомлення та використання раніше засвоєних і нових знань уже відомими способами або до знаходження і розробки нових шляхів, способів розвитку знань. Тому з урахуванням типологічних груп студентів у структурі самостійних робіт, які проводяться у ВНЗ, в однаковій мірі повинні бути представлені задачі, розв'язання яких містять у собі декілька різних шляхів. Виконання таких робіт в певній системі й послідовності дасть можливість студентам поступово оволодіти технологією пошуку розв'язків, новими операціями, прийомами переносу раніше засвоєних знань у нову ситуацію навчання.

Задачний підхід у поєднанні з іншими методами (використання індивідуального проміжного і рубіжного контролю засвоєння знань з основних компонентів кожної навчальної теми й дисципліни, в т.ч. за допомогою тестів; формування індивідуальної бази знань студентів) дозволить не тільки оптимізувати навчальний процес, але й досягти високих результатів підвищення якості знань.

Підтверджується думка М.Я.Басова, що задачний підхід дозволяє відкрити те, чого людина ще не знає і що не можна побачити в предметі, для цього їй будуть потрібні певні дії з предметом [1].

Різні ситуації навчання зумовлюють характер поєднання різних видів самостійних робіт. За таких умов самостійна робота виступає як вид пізнавальної діяльності, специфічна форма підвищення якості знань.

Висновки. Отже, самостійна робота у педагогічному ВНЗ виступає як специфічний педагогічний засіб організації і управління самостійною діяльністю студентів у навчальному процесі, а предметом пізнавальної діяльності служить задача, включена до певного виду самостійної роботи.

Задачний підхід у підвищенні якості знань студентами під час самостійної роботи виступає способом реалізації професійної освіти майбутніх педагогів. Інструментом задачного підходу є міжпредметні задачі, за допомогою яких формуються компоненти професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Басов М.Я. Избранные психологические произведения / М.Я.Басов. – М.: Педагогика, 1975. – 432 с.
2. Бахмат В.И. Повышение эффективности профессиональной подготовки студентов в условиях задачного подхода / В.И.Бахмат // Вестник развития науки и образования. – 2008. – № 1. – С.100-103.

3. Дубасенюк О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: [Монографія] / О.А.Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – 367 с.
4. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе: учебное пособие / Лідія Валентинівна Кондрашова. – Кривой Рог: КГПУ, 2007. – 318 с.
5. Спирин Л.Ф. Анализ учебно-воспитательных ситуаций и решение педагогических задач / Л.Ф.Спирин, М.А.Степанский, М.Я.Фрумкин. – Ярославль: ЯГПИ им. К.Д.Ушинского, 1974. – 274 с.

*Н.І.Зеленкова,
канд. пед. наук, доцент,
Криворізький ДПУ*

ПОЗИЦІЯ УЧИТЕЛЯ ДО МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СИТУАЦІЇ КОНФЛІКТУ

В статті обґрунтовуються можливості позиції учителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту.

Ключові слова: міжособистісна взаємодія, ситуація конфлікту, позиція учителя.

В статье обосновываются возможности позиции учителя к межличностному взаимодействию в ситуации конфликта

Ключевые слова: межличностное взаимодействие, ситуация конфликта, позиция учителя.

In the article grounds possibilities of the position of teacher to interpersonal interaction in the conflict situation.

Key words: interpersonal interaction, conflict situation, position teacher.

Сучасний етап розвитку педагогічної освіти в незалежній Україні потребує підвищення відповідальності загальноосвітніх закладів за виховання та підготовку учнівської молоді до реалій життя, їх спроможності адаптуватися до постійних змін у суспільстві, які супроводжуються стресами і конфліктами, здатністю вирішувати соціально-психологічні суперечності. Розв'язання цієї проблеми ставить якісно нові вимоги до міжособистісної взаємодії педагога з дітьми у навчально-виховному процесі. Це положення є базовим у законі України «Про освіту», в національній Доктрині розвитку освіти в Україні, у вітчизняних педагогічних концепціях демократизації та гуманізації освіти.

Різноманітність та складність форм міжособистісної взаємодії потребує високого рівня готовності педагога до гуманної взаємодії з учнями, особливо в ситуації конфлікту. Від конструктивного чи деструктивного характеру конфліктної взаємодії залежить адекватність процесу становлення особистості учня.

Історія людства завжди супроводжувалася соціальними конфліктами, між містами та державами, етносами та народами, релігійними конфесіями, соціальними групами та класами; сімейними, міжособистісними та внутрішньо-особистісними. Вирішення конфлікту з позиції сили «в історичному контексті